

Het godsbeeld der atheïsten

René van Elst

Een bespreking van het boek “Mag God nog God zijn?” van Ignace Demaerel (BC-BS, 2020)

*In: De Vrijdenker 2020-074, p. 8-12
Maandblad van Vrijdenkersvereniging De Vrije Gedachte
jaargang 51, nummer 07, september 2020*

Met in rood tussendoor de repliek van de auteur op deze recensie

Zoo staan dus twee wereldbeschouwingen tegenover elkander in dezen onzen tijd als scherpe tegenstellingen elkander uitsluitende: de oude die buiten de zichtbare wereld nog een onzichtbare wereld elders kent en de nieuwe, die dat geloof aan eene andere wereld verwerpt en alleen de zichtbare wereld maakt tot voorwerp van haar onderzoek.

Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1879)

Onlangs kreeg de redactie ter bespreking aangeboden het boek *Mag God nog God zijn?* van de Vlaamse theoloog Ignace Demaerel. Dit boek is geschreven vanuit een gelovige kijk op de wereld. Het vertolkt – om met Domela Nieuwenhuis te spreken – de oude wereldbeschouwing die buiten de zichtbare wereld nog een onzichtbare wereld elders kent. **Ik vind het vreemd dat hij deze wereldbeschouwing ‘oud’ noemt en ze daarbij impliciet veroordeelt als ‘achterhaald’, want 90% van de mensen gelooft nog steeds in het bestaan van een geestelijke wereld.** Voor de auteur staat het als een paal boven water dat God bestaat en almachtig, volmaakt, rechtvaardig, een moreel voorbeeld en alwetend is, **(Dat is in mijn ogen de definitie van wie God is, als er een God zou bestaan)**, dat hij wonderen doet (p. 114), dat hij aan één woord genoeg heeft om 100 miljard sterrenstelsels te scheppen (p. 264) en dat hij passioneel hunkert naar de liefde van de mens (p. 277) en zijn eniggeboren zoon heeft geofferd (p. 313); Demaerel weet ook hoe je in de hemel kunt komen (p. 130) en hoe het in de hel toegaat (p. 267, maar let op... dat weet hij ‘niet precies’ (p. 282)). Hij snapt hoe het zit met de drieëenheid en de zondeval en met het reddingsplan en de kruisdood van Jezus. **Ik beweer nergens dat ik deze dingen weet, maar het mag wel duidelijk zijn dat ik ze geloof.** En ja, ik doe dat met dezelfde zekerheid als vele atheïsten beweren te weten dat er geen God bestaat, geen hemel enz. Ik weet voorts niets méér over al deze dingen dan wat de Bijbel erover zegt, en ik leg ook uit waarom in mijn ogen de Bijbel (en Jezus) niet zomaar de eerste de beste zijn en dus niet zomaar achteloos en minachtend aan de kant kunnen geschoven worden. Ik beweer nergens dat ik de drie-eenheid enz. ‘snap’: ik schrijf in voetnoot 284 “De Drie-eenheid is een complex mysterie dat wij nooit helemaal zullen kunnen doorgronden of uitleggen, maar als we een summierere poging zouden wagen, kunnen we het ongeveer als volgt beschrijven...” Ik vind uw voorstelling van zaken dus niet erg eerlijk en respectvol.

Demaerel spreekt zich uit tegen relativisme, maar voor hem is alles relatief behalve de Bijbel. **Ik geloof dat bijna alles relatief is behalve God.** Het is verbluffend hoe iemand met zoveel zekerheid uitspraken kan doen over ‘spirituele realiteiten’, dingen die duidelijk alleen maar in en uit overgeleverde fantasieën bestaan, zoals de hierboven genoemde. **U bezondigt zich hier duidelijk aan dezelfde ‘fout’ als ik want u beweert met verbluffende stelligheid dat God en spirituele realiteiten ‘fantasieën’ zijn...** Maar voorzover ik het kan overzien, presenteert dit boek geen bijzondere religieuze inzichten, bijvoorbeeld nieuwe (vermeende) godsbewijzen, die mij ertoe zouden kunnen brengen om er aandacht aan te besteden. Het zijn speciaal de uitspraken die ik er in vind over atheïsme en atheïsten, die mijn belangstelling hebben getrokken; daarom wil ik hier enige passages van commentaar voorzien. **Ik apprecieer wel dat u de openheid hebt om dit boek te lezen en grondig te analyseren.**

Godsbeelden

Ignace Demaerel (Ukkel, 1961) studeerde filosofie en protestantse theologie en presenteert zich op zijn makkelijk te vinden website als denker, schrijver, godsdienstleraar, columnist en pastor in een Brusselse kerk. Hij schreef eerder boeken over onder meer gebed en over Jezus. In zijn werk *95 Stellingen over het humanisme* geeft hij een kritische beschouwing van het humanisme, vanuit vraagstellingen die bij ons nooit op zouden komen, zoals ‘kun je net zo sterk in de mens geloven als je in God kunt geloven?’ **Wel, ‘geloven in de mens’ is nochtans de centrale stelling van humanisme, en ik vind het op mijn beurt vreemd dat humanisten zich hier nooit fundamentele vragen bij stellen.** Het boek *Mag God nog God zijn?* is een vervolg,

waarin nader op de achterliggende filosofische visies wordt ingegaan en waarin ook andere levensbeschouwingen dan het humanisme in de beschouwing worden betrokken.

Het is geschreven "vanuit een oprechte bezorgdheid om het voortbestaan van de Westerse cultuur, om de (door velen reeds voorspelde) ondergang van de christelijke beschaving." (p. 11) Demaerel ziet verband tussen "de diepgaande cultuurcrisis waarin de westerse wereld zich bevindt" en "de erosie van de onderliggende mens- en godsbeelden." Daarom wil hij traditionele en – wat hij noemt – alternatieve godsbeelden onderzoeken, de samenhang daarvan met mensbeelden en de consequenties van dat alles voor het reële leven. Een ambitieus project, waarvan ik hier niet met een paar zinnen een goed beeld kan schetsen. Dat wil ik ook niet. Dit stuk is niet bedoeld als een boekbespreking, noch als een korte samenvatting. Demaerel heeft trouwens zelf gezorgd voor een samenvatting van drie pagina's^[1] op zijn website. Laat ik over het boek alleen zeggen dat ik het geen strandstoel-lectuur zou noemen, maar dat het helder geschreven is. Het gaat mij hier, zoals in mijn inleiding al aangeduid, primair om het beeld dat Demaerel heeft van ongelof. **OK, dit vind ik een interessant uitgangspunt, want ik wil uiteraard ook het standpunt van niet-gelovigen en atheïsten (nog) beter leren kennen..**

Atheïsme en atheïsten

Een pluspunt van het beschikken over een boek als pdf-bestand in plaats van op papier is dat je makkelijk woorden en passages kunt opzoeken. Zo vind ik met de Adobe Reader via 'geavanceerd zoeken' 150 plaatsen in dit boek met de woorden 'atheïst(en)', 'atheïsme', 'atheïstisch(e)' en 'apatheïsme' (apatheïsme is onverschilligheid m.b.t. religie).^[2] Dat is opmerkelijk in een boek dat aan godsbeelden is gewijd. Uiteraard heb ik verder ook gezocht naar 'ongeloof' en 'ongelovig(e)(n)'. Bij het bekijken van de desbetreffende passages wordt duidelijk dat **Demaerel** een aantal ongerijmdheden en vooroordelen over atheïsten bij elkaar heeft gezet. **Er zullen zeker veralgemeningen – dit is onvermijdelijk – maar de meeste van mijn argumenten komen uit observatie, niet uit vooroordeel.** Enige van deze punten – plus enkele andere vondsten – zal ik hier de revue laten passeren, in het besef dat reacties op zulke ideeën reeds door anderen in overvloed zijn gegeven. Op het internet hoeft u daar niet lang naar te zoeken. Ik leg dus bij dezen mijn eigen overwegingen – *my two cents worth* zeggen ze in het Engels – op een huizenhoge stapel... Op pag. 10 zien wij dat Demaerel niet-gelovigen en atheïsten als onderscheiden categorieën noemt. Voorzover daar verschil tussen is, zal het er wel om gaan dat Demaerel met atheïsten speciaal degenen op het oog heeft die het geloof ooit achter zich hebben gelaten en/of zich concreet tegen het geloof uitspreken. **Niet echt: een atheïst is in mijn ogen iemand die met zekerheid beweert te weten dat er geen God bestaat, terwijl een niet-gelovige ook bijv. agnost kan zijn.** Laten we een citaat onder de loupe nemen.

"Alle mensen hebben een godsbeeld (...) Het is naïef om te denken dat een atheïst dat niet heeft. Hij heeft al tenminste een béeld in zijn hoofd waarvan hij zegt: "In zo'n God kan ik niet geloven." (p. 15) Een atheïst heeft echter niet een bepaald godsbeeld dat hij afwijst; hij hoeft dus ook niet te onderzoeken of het een karikatuur is die hij afwijst (waar Demaerel toe aanspoort op p. 23), de atheïst wijst alle goden en godsbeelden af die hem door gelovigen worden voorgespiegeld en dat doet hij met des te meer recht en reden naarmate het er méér zijn. Volgens Demaerel (p. 20) mogen we uit de veelheid van godsbeelden niet afleiden dat ze allemaal verkeerd zijn. Als er tien verschillende theorieën zijn over zwarte gaten, zegt hij, betekent dat niet dat er geen zwarte gaten bestaan. Inderdaad is de veelheid aan godsbeelden geen *bewijs* dat er geen god bestaat. Maar het simpele feit dat *al* die godsbeelden op niets concreets berusten, is voor de atheïst een goede reden om ze allemaal af te wijzen. **Hier maakt u een grote redeneerfout: u beweert dat het een simpel feit is dat alle godsbeelden op niets berusten, alsof dit met wetenschap en rede bewijsbaar is, terwijl elke wetenschapsfilosoof kan vertellen dat wetenschap noch over dit noch over het omgekeerde iets zinvol kan zeggen. Jammer genoeg kom ik deze beweringen voortdurend tegen in atheïstische literatuur. Geloven dat God niet bestaat, is evenzeer een geloof als het tegengestelde.** De kans dat ze allemaal onwaar zijn, is in ieder geval veel groter dan de kans dat uitgerekend het godsbeeld van Demaerel het enige ware is. **Ook dit argument houdt geen steek. Het is niet omdat er véél vals geld in omloop is, dat er geen écht geld bestaat, integendeel.** Over zwarte gaten gesproken: theorieën daarover berusten op natuurkundige feitenkennis en zijn in principe toetsbaar. En met die toetsing zijn al goede voderingen gemaakt. Van goden en godsbeelden kan dat niet gezegd worden. **Natuurlijk niet; maar godsbeelden zijn in mijn ogen wél toetsbaar, zij het met andere criteria: zie hfst 6.1.**

Onstoffelijke intelligenties

Voor wie alles overziet wat er aan religie is in de wereld en weet hoe religies (zijn) ontstaan – Demaerel noemt daar zelf ook voorbeelden van - is het evident dat alle geesten en goden en godsbeelden voortbrengselen zijn van de menselijke verbeelding. **Laten we even eerlijk zijn: er is niemand die wéét hoe**

religies zijn ontstaan; de persoon die dit *evident* vindt, begrijpt niets van de complexiteit van de menselijke geest en ziel. Net zo evident als dat er een evolutie heeft plaatsgevonden, als je de schat aan paleontologische vondsten overziet. De goden zijn de hoofdpersonen in tot heiligheid opgeklopte verhalen waarin zij fungeren als naïeve verklaring voor de wereld en wat daarin gebeurt. **U poneert dit hier met even grote stelligheid als u mij hierboven verwijt...** De atheïst gaat er niet zomaar van uit dat er onstoffelijke intelligenties bestaan voor wie de natuurwetten niet gelden en voor wie wij een soort Playmobil-poppetjes zijn. Zo gaat hij er ook niet van uit dat wij in een simulatie à la *The Matrix* leven. Zoiets is denkbaar, het is logisch mogelijk, maar aanwijzingen ervoor ontbreken en – belangrijker nog – het is onwaarschijnlijk. En hoe onwaarschijnlijker een uitspraak, des te overtuigender moet enig bewijs ervoor zijn. Overtuigende waarnemingen van goden zijn er niet. **Die zijn er niet van enige geestelijke realiteit: liefde, vriendschap, intelligentie..., tenminste als u een fysieke waarneming bedoelt. Er zijn zonder twijfel miljoenen christenen die een zeer overtuigende ervaring van God hebben gehad, ikzelf ook trouwens, zo sterk dat je zou liegen als je het zou ontkennen.**

Godsbeelden hebben geen hoger realiteitsgehalte dan sprookjesfiguren als Tolkien's Sauron of de **fee** van **Pinocchio** (filmfoto op p. 9 van dit blad). **Opnieuw: als u hier zou zeggen: 'Ik persoonlijk geloof dat...', dan zou dit een eerlijke uitspraak zijn.** Demaerel suggereert in de tweede zin van het citaat dat er ook een god zou kunnen zijn waarin de atheïst wél zou kunnen geloven. Dat is logisch onmogelijk. **Deze uitspraak is in mijn ogen 'een ongerijmdheid en vooroordeel' van uw kant.** Als atheïst ben je bereid het bestaan van een god te erkennen, als die god zich overtuigend manifesteert. **Er is een hele serie (ex-)atheïsten, ook beroemde en vooraanstaande en geleerde mensen, die om die reden christen geworden zijn; ik vernoem er in mijn boek slechts enkele.** Bijvoorbeeld als je Apollo op zijn zonnewagen voorbij ziet denderen. Of als Zeus een halfgod bij je verwekt. **Er zijn vele andere manieren waarop God zich 'overtuigend manifesteert'.** Van *geloven* is dan geen sprake meer, immers dan *weet* je dat zo'n god bestaat, net zoals je nu weet dat de zon bestaat. Demaerel noemt enkele typen goden, die door gelovigen als voorbeeld voor eigen gedrag worden genomen: *"Wie een god aanbidt die alle morele normen aan zijn laars lapt (zoals de Griekse oppergod Zeus), zal er geen probleem in zien om dit gedrag te kopiëren. (...) En niet-gelovigen die geen enkele God aanbidden, hebben andere waarden, idealen of idolen die ze bewonderen, kopiëren en volgen."* (p. 16) Het is toch niet moeilijk te zien dat het gedrag en de waarden en idealen en idolen van allerlei soorten gelovigen en ongelovigen over het geheel genomen weinig van elkaar verschillen.

Seculier mensbeeld

Van de 'andere waarden en idealen' van niet-gelovigen heeft Demaerel echter bij nader inzien geen hoge dunk: *"(...)wie een puur materialistisch mensbeeld aanhangt, zal de mens bekijken als (...) een product van blind toeval en evolutie, (...) maar als de 'survival of the fittest' de hoogste wet is, wat is er dan moreel fout aan om een rivaal uit de weg te ruimen? Ook dit seculiere – zogenaamd 'wetenschappelijke' – mensbeeld heeft grote gevolgen voor gedrag en leven!"* (p. 17) *Een christen die de mens daarentegen ziet als beeld van God, uniek en onvervangbaar, gewild en bedoeld, zal aan elk menselijk leven, ook gehandicapt, een oneindig hoge waarde toekennen."* (p. 18) We zijn amper begonnen in het boek en hier wordt de seculier al afgeschreven: voor de christen is elk mensenleven heilig, maar degene die een seculier mensbeeld aanhangt, ruimt probleemloos een rivaal uit de weg. Dat suggereert Demaerel althans. **Helemaal niet (hoewel sommige atheïsten zoals Stalin dit wel degelijk in de praktijk gebracht hebben). Ik wil er alleen op wijzen dat atheïsten of humanisten die hun wereldbeeld en mensbeeld zogenaamd enkel op wetenschap baseren, ALS ze consequent zouden zijn, zouden moeten toegeven dat ze geen géestelijke waarden of idealen overhouden.** Moet ik hier criminaliteitscijfers bij slepen? Over humanistische waarden beginnen? Uitleggen hoe moraal zich ontwikkelt in de evolutie van sociaal levende wezens? **Morele waarden kunnen nooit voortkomen uit evolutie, want dan zijn ze niet moreel meer: dan is elke naastenliefde enkel een 'welbegrepen (berekend) eigenbelang'.** Moet ik hier überhaupt nog woorden aan vuil maken? Eerlijkheidshalve zij vermeld dat Demaerel er in de volgende hoofdstukken wel degelijk oog voor heeft dat de christenen (vooral katholieke christenen!) in de loop van de geschiedenis niet steeds heilige boontjes waren en dat het christendom niet vrijgesproken kan worden van allerlei fouten en perversies. **In hfst 3 besteed ik 50 blz aan de fouten en perversies in de kerken op alle niveaus.** Dat bekijkt hij echter wel steeds vanuit een idealistisch gelovig standpunt, waarin de navolging van Jezus, het levenslang zoeken naar God, de Heilige Schrift en de hemelse roeping van de kerk het hoogste goed zijn. **Ik ga inderdaad in de regel uit van de goede wil van mensen, hoe zwak die vaak ook in de praktijk omgezet wordt.**

gedachte uitbeeldt dat de **Constitution** door Jezus gegeven zou zijn aan de **Founding Fathers**. Volgens de website van McNaughton stelt de (vertwijfeld uitzierende) heer op de voorgrond een (willekeurige) rechter van het Hooggerechtshof voor; die spijt heeft over de schade die hij het land heeft toegebracht. Reproducties van dit schilderij zijn via de bedoelde website verkrijgbaar.

Zo zegt hij op p. 87 “‘Theocratie’ is in theorie de mooiste staatsvorm.” De Verlichting en de wetenschap zijn, ondanks de materiële en technische vooruitgang, voor hem zaken van een lagere orde (o.a. p. 109). Dat hij de wetenschap aanwrijft dat zij geen spirituele, morele of religieuze vooruitgang heeft gebracht, geeft geen pas, want daar is de wetenschap helemaal niet op gericht. **Dat wil ik inderdaad duidelijk stellen, want anders wordt gesuggereerd dat wetenschap alleen maar vooruitgang brengt én op alle gebieden.**

Rabiaat atheïsme

“De afkeer van religie bij atheïsten komt voort uit bepaalde ‘vreselijke, onmenselijke of immorele’ zaken die ze bij een bepaalde godsdienst observeren.” (p. 18) Dit verdient relativisering. Atheïsten hebben niet per definitie een afkeer van religie; **Dat klopt; zeker niet allemaal zijn zo.** zij wijzen religie af omdat die ongeloofwaardig is, d.w.z. niet voldoet aan waarheidscriteria. Afkeer is er – inderdaad – vooral met betrekking tot immorele voorschriften in godsdiensten, op bepaalde praktijken van gelovigen en/of hun organisaties en op onterechte invloed van religie op samenleving en politiek. **Dat begrijp ik zelfs helemaal, maar dit heeft anderzijds te maken dat jullie met andere criteria beoordelen wat moreel of immoreel is.** Sprekend over de Verlichting: “(...) dat de strikte eis van rationaliteit tot niets leidde: je kan er zowel het traditionele christendom mee verdedigen als de ‘beste van allemaal’, alsook uitkomen bij een rabiaat atheïsme.” (p. 113) Een effectieve verdediging van het christendom vanuit een strikte rationaliteit kan ik mij moeilijk voorstellen, maar het gaat mij hier om het “rabiaat atheïsme”. Iemand die voor zijn ongelof uitkomt heeft volgens gelovigen al gauw last van gekte of onbedwingbaarheid... **Tiens, deze ‘beschuldiging’ heb ik nog nooit ergens in christelijke literatuur gelezen; er zijn daarentegen vele atheïsten die gelovigen als dom of gek beschouwen (‘The God-delusion’ van Dawkins...).** Maar geloof afwijzen is niet doller dan geloof verkondigen. Ik stel daarom voor dat wij voortaan, als het over gelovigen gaat, vooral over priesters, predikers en apologeten, die ons dag in dag uit via alle media met hetzelfde oude verhaal bestoken, spreken over “rabiate theïsten”. **Met rabiate atheïsten bedoel ik mensen zoals Richard Dawkins (en vele anderen) die het niet kunnen laten om voortdurend geloof belachelijk te maken. Ik zou u een hele lijst met quotes van internet of uit media kunnen bezorgen. En als u spreekt van ‘alle media’: mijn observatie is dat in de mainstream media geloof quasi doodgezwegen wordt, of zéér kritisch bekeken of verdacht gemaakt, en dat atheïsme (wat nochtans een klein groep is in de wereld) alle ruimte krijgt en quasi nooit kritisch geanalyseerd wordt.**

In mijn vorige boek over humanisme citeer ik uitvoerig uit een artikel uit een officiële (!) brochure *Vrijzinnigheid en humanisme in Europa*, uitgegeven door de (Vlaamse) Vrijzinnige Koepel en het (Vlaamse) Humanistisch Verbond in samenwerking met de Europese Humanistische Federatie (drukkerij EPO): als éérste artikel wordt een tekst van Richard Dawkins overgenomen, ‘Tijd voor weerwerk’, p. 8-11. Hierin fulmineert hij en steekt zijn minachting en bittere spot over religies (vooral de drie monotheïstische) niet onder stoelen of banken, beschuldigt hen van al het kwaad, oorlog en bloedvergieten in de wereld, noemt hen barbaars, onmenselijk... Het druipet van de haat en minachting. Mijn grote vraag aan u, vrijdenker, is: waarom wordt zulk artikel als éérste opgenomen in een internationale vrijzinnige brochure?

Een ander voorbeeld: u zegt hogerop dat het ‘onwaarschijnlijk’ is dat er een God bestaat, maar dan is er de zeer grote vraag waar de intelligentie/rationaliteit in de natuur vandaan komt; Dawkins bijv. voelt aan dat dit niet kan genegeerd worden, en gelooft dat intelligentie door buitenaardse wezens op onze planeet is gebracht. Dit is in mijn ogen, voor een intelligent man als Dawkins, een zeer domme oplossing: een intelligente Schepper wordt buitengegoot en ‘marsmannetjes’ worden binnengehaald als de betere verklaring;? En waar komen die dan vandaan? Vanwaar halen zij hun intelligentie? Waarom zijn ze dan weer verdwenen...? Enfin, dit roept tien nieuwe vragen op. God afwijzen en vervangen door buitenaards leven..., erg logisch is dit toch niet, hé?

Natuurwetten

“Hoe kan een immaterieel Wezen [bedoeld is God] gebonden zijn door materiële krachten als tijd en ruimte? Zelfs onze eigen geest, denken of fantasie zijn niet onderhevig aan de zwaartekracht!” (p. 114) Dit citaat gaat niet over atheïsme, maar is een aardig voorbeeld van ongefundeerd “redeneren”. Bij “geest”, denken en fantasie gaat het om informatie en informatieverwerking, die niets met de zwaartekracht te maken hebben. Je kunt dat niet als argument gebruiken om te beweren dat een geestelijk wezen – als dat al zou bestaan – niet gebonden is aan de natuurwetten. **Dit is niet bedoeld als argument ‘om te bewijzen dat’, maar als parallel en illustratie dat er een niet-materiële wereld bestaat.** Demaerel laat zien dat *zijn* fantasie in ieder geval nergens

door geremd wordt: “De [natuurwet] is niet machtiger dan God, maar door Hem zelf bedacht! Wanneer God zogenaamd de natuurwetten ‘overtreedt’ door een wonder te doen of een gebed te verhoren, is dat dus helemaal geen wetsovertreding: natuurwetten kunnen ‘overklast’ worden door geestelijke wetten, die hoger en krachtiger zijn. God kan perfect, zoals via een vierde of vijfde dimensie, in de schepping ingrijpen zonder haar wetten te verstoren.” (p. 114) “(...) in de geestelijke wereld gelden spirituele wetten.” (p. 116). *Is er iets fout met fantasie en verbeeldingskracht? Ik geloof inderdaad dat Gods wereld onze stoutste fantasieën vèr overtreft.*

Iets anders: Demaerel schrijft dat de Kerk van het Vliegend Spaghettimonster werd gesticht... “Als een parodie op andere religies, om a.h.w. aan te klagen dat andere ook ‘nep’ en belachelijk zijn.” (p.120/121) Het is wel mogelijk dat dit in de overwegingen een rol heeft gespeeld, maar het doel was het aan de kaak stellen van het onderwijs in *intelligent design* en creationisme op openbare scholen, door te eisen dat dan ook het verhaal van het Pastafarianisme zou worden onderwezen.

Argumenten

Op p. 138 e.v. besteedt Demaerel – naar eigen zeggen zonder op de apologetische toer te willen gaan – aandacht aan een zevental atheïstische argumenten. Hij noemt het een goede zaak als gelovigen op zulke argumenten een eerlijk antwoord geven; dat kan helpen om zwakheden en inconsistenties uit het eigen godsbeeld te halen, zegt hij. Zo’n advies ondersteunen wij natuurlijk van harte, maar dan in de hoop dat men gaat inzien dat het godsbeeld enkel uit zwakheden en inconsistenties bestaat. *En dit is dan geen vooroordeel? Atheïsten suggereren voortdurend dat gelovigen (nochtans de grote meerderheid van de wereld) dom en blind zijn voor logica.* Het eerste argument “De natuur wordt geregeerd door fysische wetten, dus kan God daar niet tussen komen.” zou ik nooit aanvoeren, omdat ik mij niet kan uitspreken over wat een niet bestaande god wel of niet kan; ook zou ik niet zeggen dat de natuur geregeerd wordt. *U misschien niet, maar vele anderen wel.* Demaerels antwoord is dat God “vooral een gééstelijk wezen is en in een gans andere dimensie thuis hoort (...) hij heeft alle vrijheid en recht om direct in de natuurwetten in te grijpen. (...) Hoe kun je het bestaan van de natuurwetten verklaren zonder het veronderstellen van geestelijke realiteiten en intelligentie?” Duidelijk is dat Demaerel puur vanuit geloof reageert en dat hij geen goed idee heeft van wat natuurwetten zijn. Het zou te ver voeren om de zeven argumenten hier allemaal te behandelen. *Jammer, dat zou voor mij het interessantste van allemaal geweest zijn.* Demaerel concludeert – niet verrassend – dat ze geen doel treffen (p. 152); hij heeft het over zaken als redeneerfouten, categoriefouten, eenzijdige weergave van ‘feiten’, achterhaalde godsbeelden die bekritiseerd zouden worden en een niet vol te houden materialistisch wereldbeeld. Hier en daar legt hij atheïsten dingen in de mond, die makkelijk te bekritisieren zijn. Misschien iets voor een volgend artikel. Alleen de volgende curieuze passage, waaruit ik opmaak dat Demaerel in een soort omgekeerde wereld leeft, wil ik u niet onthouden: “Ernstige gelovigen zijn hun leven lang intentioneel bezig om God (beter) te leren kennen: ze zoeken Hem, verdiepen zich in geestelijke boeken en leren van andere gelovigen die hen zijn voorgedaan. Ze zijn zich constant bewust dat ze, ondanks jarenlang intensief zoeken en grote offers, er slechts met moeite in slagen ‘bij benadering’ God te kennen. Maar hoe zit dat met atheïsten? Hoe valabel of gegrond is het oordeel van mensen die dat helemaal niet proberen, onverschillig zijn of die daar zelfs een afkeer van hebben? Je kan je dus ernstig vragen stellen over de kwaliteit en validiteit van de godsbeelden van atheïsten.” (p. 138) Maar uiteindelijk kunnen we met het oordeel van de hardnekkige godzoekers ook niet veel, want ook al “hebben ze hun spirituele zintuigen verfijnd” (p. 226/227): “We moeten er eigenlijk allemaal van uitgaan dat ons godsbeeld te klein is en ondermaats: onze begrippen en ons voorstellingsvermogen zijn zelf ontoereikend.” (p. 220). Hoe kan Demaerel wéten dat God ons voorstellingsvermogen overstijgt en zich niet rationeel laat benaderen (p. 221)? “Als wij hem konden begrijpen, was hij niet God,” (p. 228) is zijn antwoord. Dit lijkt mij een voorbeeld van onnavolgbare ‘spirituele logica’ (waarover straks nog iets). *De twee zijn beide waar: enerzijds zoeken we God en kunnen we Hem zeker vinden, leren kennen, ontmoeten, ervaren, maar anderzijds is onze hersenpan sowieso te klein om Hem 100% te vatten. Dits is zoiets als wat Newton zei: “Hoe meer we ontdekken over het heelal, hoe meer we beseffen dat we nog niets weten”.* Feitenkennis kan het in ieder geval niet zijn. En verwacht hij serieus van atheïsten dat zij God gaan zoeken alvorens het geloof in hem af te wijzen? *Ik snap uiteraard dat mensen niet zoeken naar een wezen waarvan ze geloven dat hij niet bestaat, maar deze piste bij voorbaat afwijzen (terwijl er toch vele ernstige argumenten voor bestaan, veel intelligente mensen in God geloven, de grote meerderheid van de mensheid gelooft...) lijkt mij een groot vooroordeel.*

Antitheïsten

Ik herhaal ten overvloede: er zijn geen godsbeelden bij atheïsten. En ik vind het de logica zelve dat elke atheïst een soort voorstelling/begrip in zijn hoofd heeft van wat gelovigen bedoelen wanneer ze over God spreken. En de meeste atheïsten (zeker niet allemaal) zijn wel ergens een beetje gelovig opgevoed of zijn naar een christelijke school geweest... Er is toch niemand op een atheïstisch eiland opgegroeid? Demaerel beweert zelfs nog dat er atheïsten zijn die aan God regels opleggen, zo van ‘God mag dit niet, Hij kan dat niet’ en die God bekritisieren (p. 153). Ja, ik lees deze regelmatig in literatuur, hoe inconsequent het ook is. Ik kan slechts concluderen dat hij er niets van begrijpt. Dank u. Ik heb ook atheïstische collega’s met wie ik samenwerk. Kennelijk heeft hij het over godhaters, antitheïsten, of hoe moet je zulke mensen noemen. Die hebben misschien een godsbeeld, maar ‘zuivere’ atheïsten doen zulke uitspraken over God niet. Wel, dan ken ik helaas weinig ‘zuivere atheïsten’. Ook “militante atheïsten” niet, over wie hij zegt dat zij “lijden aan een soort ‘fantoom-pijn’: ze geloven niet in God, maar zijn voortdurend boos op Hem, verwijten Hem alles wat fout gaat in deze wereld.” (p. 154) En waarom dan in de bovenvernoemde vrijzinnige brochure zulk ‘godhatend’ artikel? Demaerel ziet kennelijk het onlogische hier niet van. Uiteraard wel: ik hoor deze uitspraken te vaak om mij heen en wil het onlogische ervan benoemen. Evenmin waar hij aan atheïsten “die uit onverschilligheid atheïst zijn geworden” een godsbeeld toeschrijft waarin God ver weg en niet actief is. Dat iemand altijd ongelovig/atheïst kan zijn geweest, zonder enig godsbeeld, komt niet bij hem op. Ik weet maar al te best dat sommige mensen in een compleet atheïstische omgeving opgroeien, maar aangezien de westerse cultuur door en door christelijk is, is het toch onmogelijk dat zij nooit eens nagedacht hebben over het bestaan van een God (waar al die anderen wél in geloven), en dus hebben ze automatisch een béeld/voorstelling/begrip in hun hoofd hoe die God er moet uitzien (en dan is mijn vraag of dit wel een juist godsbeeld is). Nog een voorbeeld: “Ook in het O.T. wordt elke vorm van afgoderij en toverij (...) verboden. (...) Door vele niet-gelovigen wordt dit geïnterpreteerd als een teken van ‘jaloezie en intolerantie van God’.” (p. 165) Rare jongens, die Vlaamse niet-gelovigen!^[3] Ik begrijp dit punt niet; hier is niets Vlaams aan: de christelijke God wordt hier constant van beschuldigd, door (de Brit) Dawkins op de eerste plaats. “[Er is] zoiets als spirituele intelligentie. Er zijn verschillende kennisdomeinen met elk een eigen vorm van rationaliteit (zoals psychologie anders is dan fysica): zo ook moeten we erkennen dat de geestelijke wereld een eigen ‘logica’ kent.” (p. 222). Volgens mij moeten we dat juist helemaal niet erkennen. Dan vind ik het jammer dat u niet eens de moeite wil doen om te proberen de logica van uw gelovige medemensen te begrijpen of u te verplaatsen in hun denkwereld, en blijft u veilig in uw eigen paradigma. Het gaat er hier bijv. om dat ‘het hart’ andere wetten kent dan ‘de rede’, dat relaties en liefde anders functioneren dan koude wetenschap of cijfers, en dat God niet door een telescoop kan geobserveerd worden. Dit doet mij denken aan de “nieuwe kennisleer” van Emanuel Rutten in zijn boek *Contra Kant*, althans aan het artikeltje dat ik daarover gelezen heb.^[4] Morele oordelen en uitspraken over het bestaan van God zijn volgens Rutten kennis, geen geloof. Middeleeuwse kennisleer noem ik het. Ook dit is misschien iets voor een volgend artikel. Ik apprecieer zoals gezegd de vele uren die u hierin gestoken hebt, maar heb helaas, net zoals u bij mij, geen enkel overtuigend argument gevonden of iets waarvan ik bijgeleerd heb. Ik erken zeker dat er vele soorten atheïsten bestaan en dat veralgemeningen altijd deels fout zijn, maar het geldt voor jullie ook dat er vele soorten gelovigen bestaan, én vele soorten (onderling heel verschillende) religies. Maar wat ik meest betreurt in zulk soort polemieken is dat atheïsten altijd suggereren (of luidop beweren) dat zij de rede, de logica en de wetenschap aan hun kant hebben, wat bewijsbaar onwaar is!

[1] <https://ignacedemaerel.be/wp-content/uploads/2020/03/BOEK-Mag-God-nog-God-zijn-uitgebreide-samenvatting.pdf>

[2] Het woord ‘liefde’ scoort wel hoger, namelijk 253 keer.

[3] Vrij naar Asterix: Rare jongens die Romeinen (*Ils sont fous ces Romains!*)

[4] <https://www.trouw.nl/nieuws/filosofemmanuel-rutten-de-argumenten-vankant-falen-bc3d2e62/>